

Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Dış Yatırımlara Bakış

Prof. Dr. Murat YÜLEK
İstanbul Ticaret Üniversitesi

İzmir İktisat Kongresi
2. Oturum, Türkiye Yatırım Zirvesi
30 Ekim 2013

Slayt No

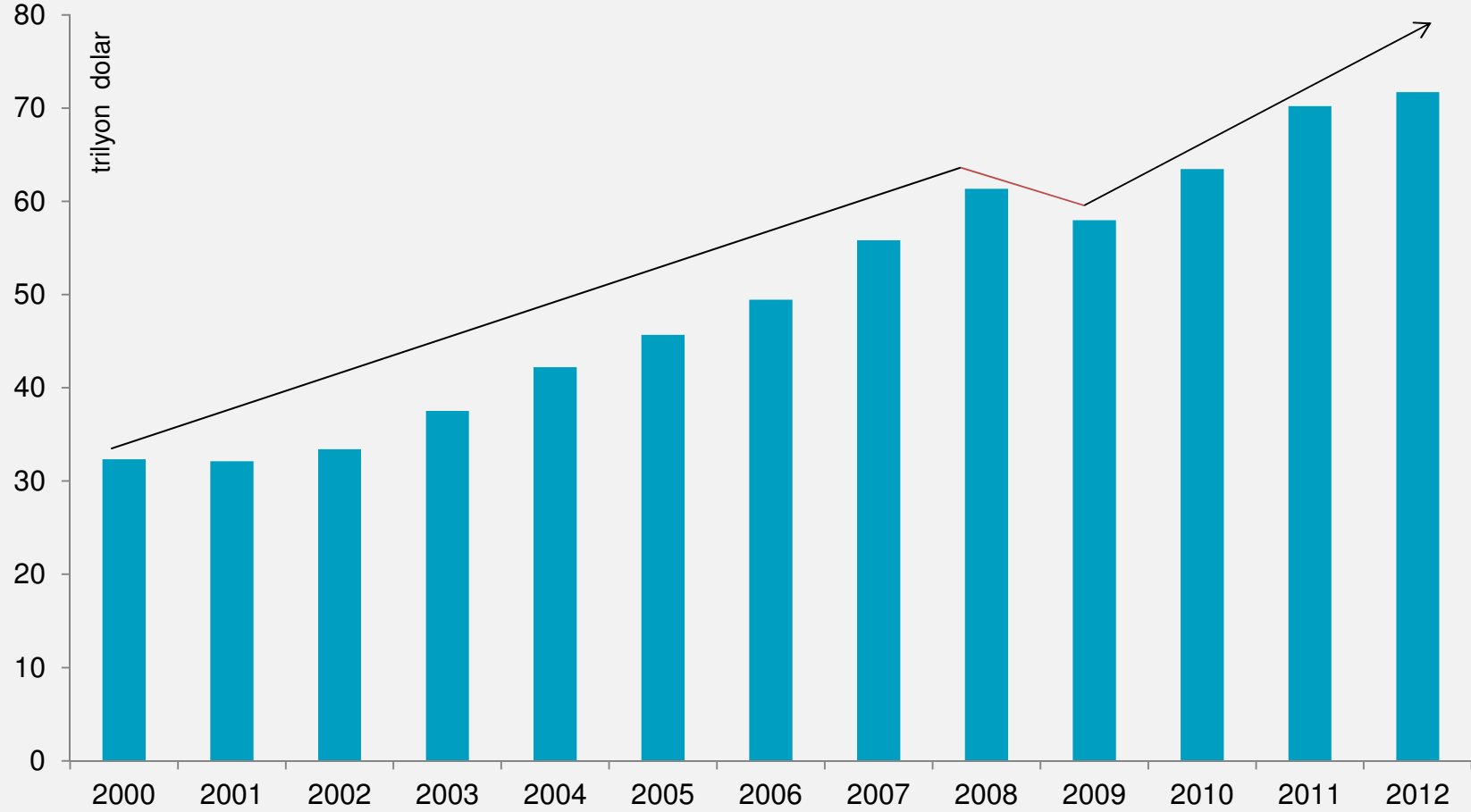

- 3 DDY: GENEL DÜNYA EĞİLİMLERİNE BAKIŞ
- 11 DDY: TÜRKİYE EĞİLİMLERİ
- 19 TÜRKİYE VE DDY: BİR ARA ÖZET
- 21 TÜRKİYE VE DDY: AKILLI DDY POLİTİKALARINA DOĞRU
- 25 TÜRKİYE NASIL DAHA ÇOK YATIRIM ÇEKEBİLİR?

DDY: GENEL DÜNYA EĞİLİMLERİNE BAKIŞ

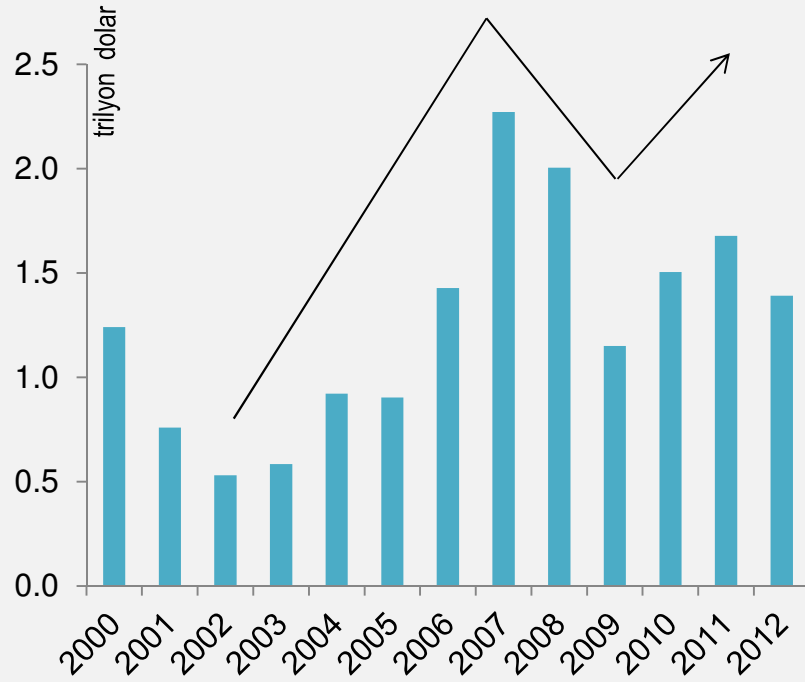
Dünya ekonomisi

Kriz sonrasında gelişmekte olan ülkelere kaynaklanan sınırlı iyileşme

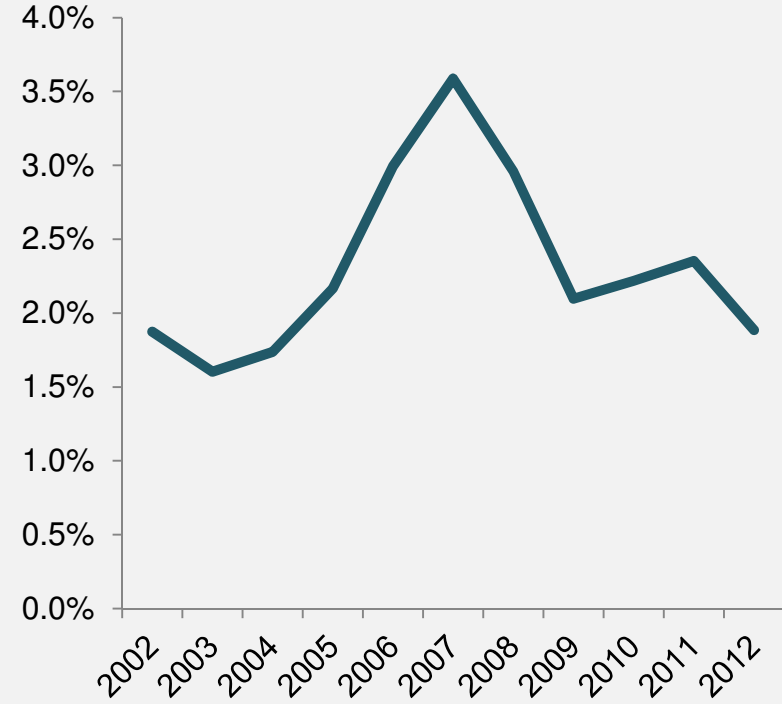
Dünya DDY girişleri

Kriz sonrasında sınırlı iyileşme

- Krize kadar hızlı artış
- Krizde hızlı gerileme
- Kriz sonrasında sınırlı iyileşme

Kaynak: UNCTAD

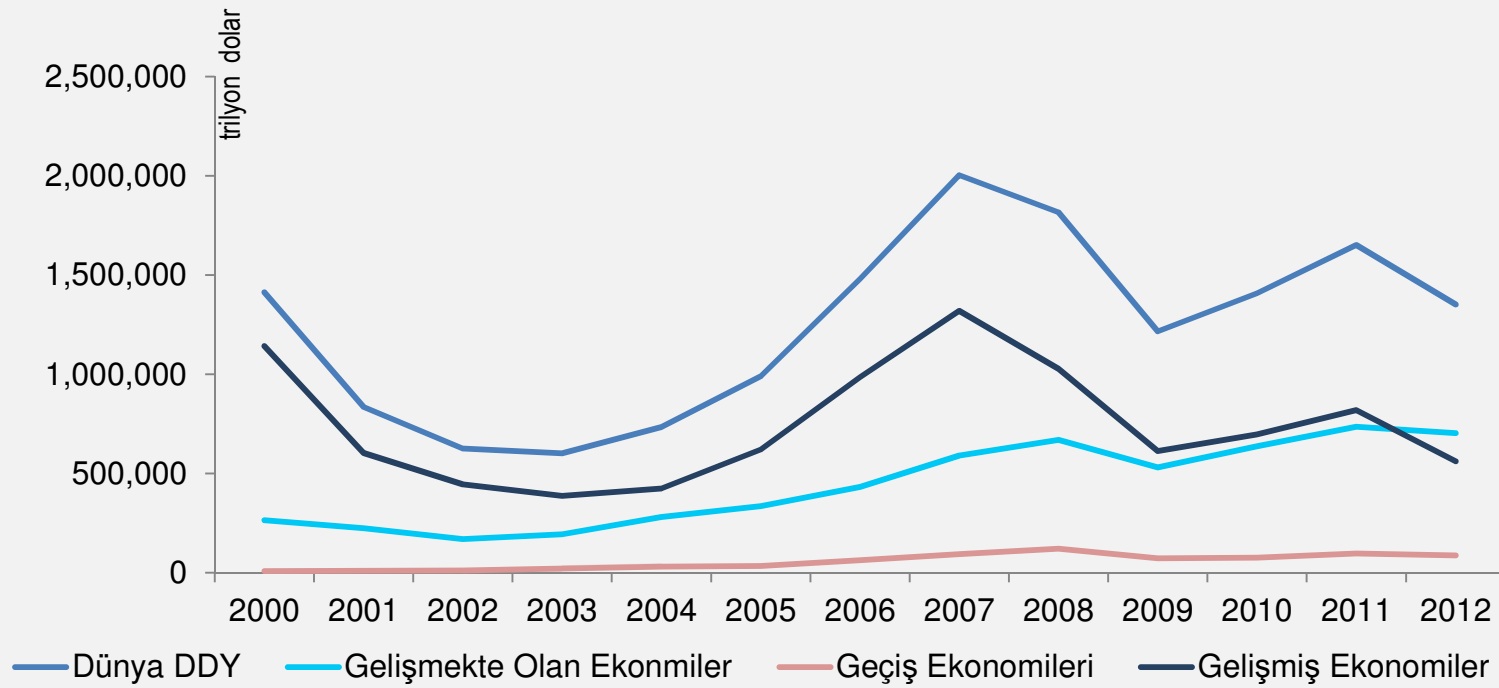

- Kriz sonrasında DDY girişleri toplam hasıladaki gelişmeye oranla daha yavaş geliyor.

Dünya DDY girişleri

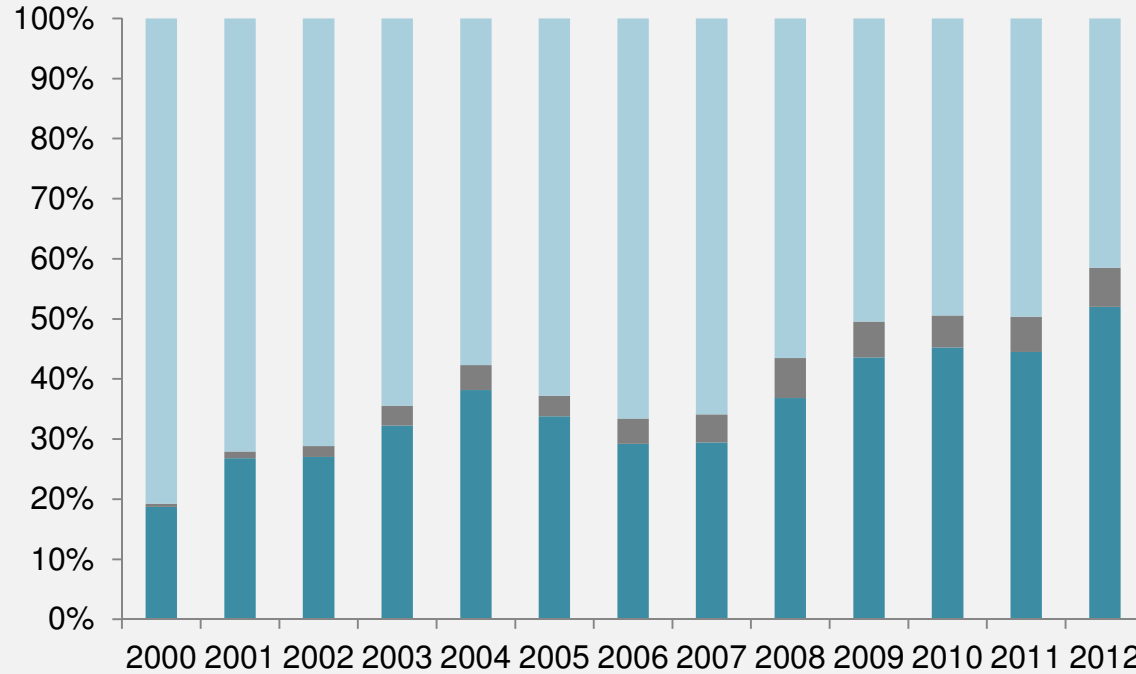
Gelişmekte olan ülkelere akış hızlandı

Ülke gruplarına göre doğrudan dış yatırım akımları

Dünya DDY girişleri

Artık toplamda en yüksek pay geliştirmekte olan ülkelerin

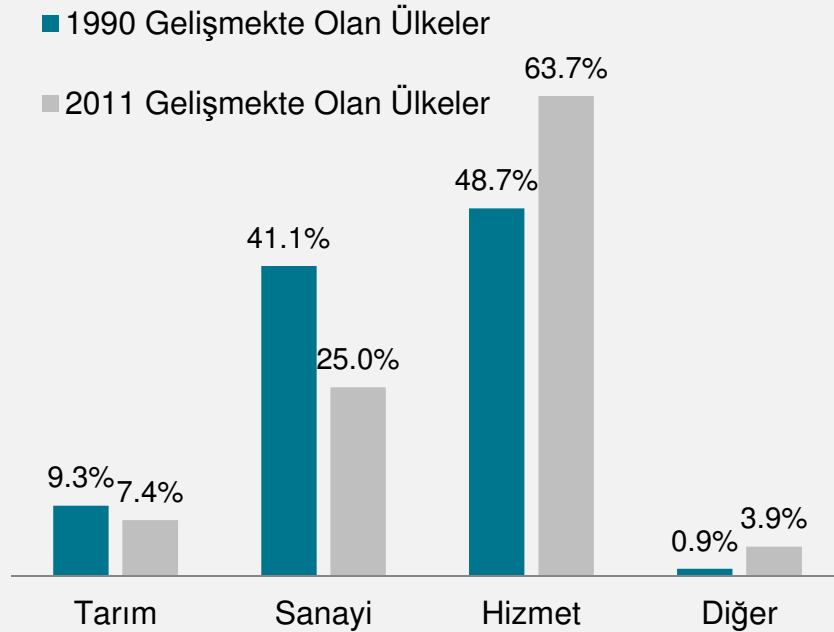
- Gelişmiş Ülkelerin Toplam Dünya DDY İçindeki Payı
- Geçiş Ülkelerin Toplam Dünya DDY İçindeki Payı
- Geliştirmekte Ülkelerin Toplam Dünya DDY İçindeki Payı

- Geliştirmekte olan ekonomiler ve geçiş ekonomilerinin toplam DDY girişlerindeki payı ilk defa yüzde 50'yi geçti.
- Gelişmiş ülkelerin payı 2000 yılında yüzde 81 iken 2012 yılında yüzde 42'ye düştü.

Dünya DDY girişleri

Sektörel eğilimler

Gelişmekte Olan Ülkeler

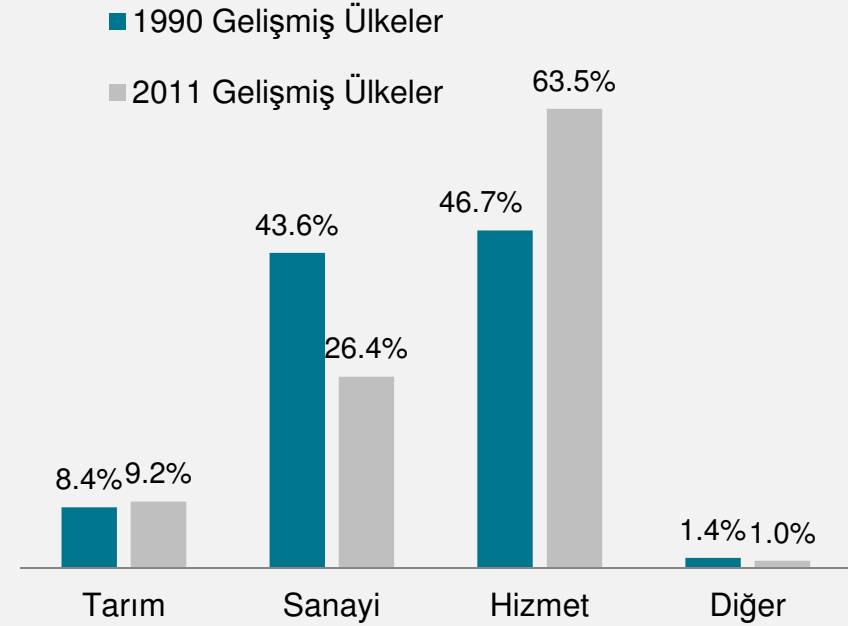

Gelişmekte Olan Ülkelerde;

- Sanayinin payı azaldı; hizmet ana DDY hedefi haline geldi.

Kaynak: UNCTAD

Gelişmiş Ülkeler

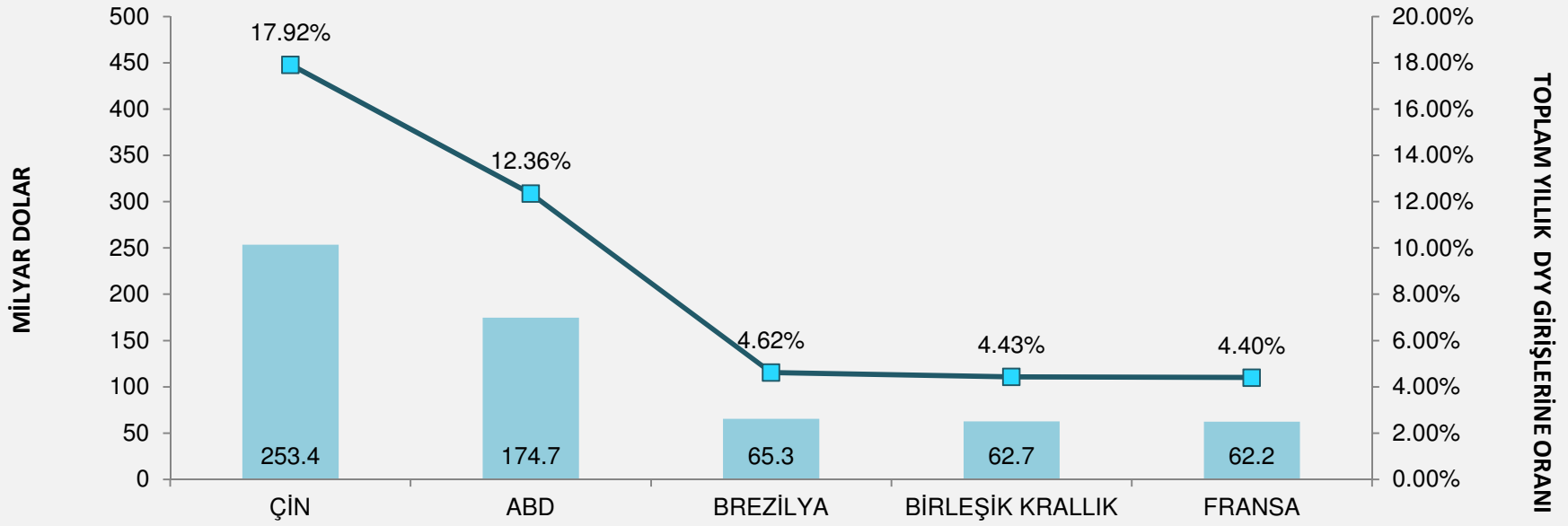
Gelişmiş Ülkelerde;

- Benzer şekilde, sanayinin payı azaldı; hizmet ana DDY hedefi haline geldi
- Gelişmekte olan ülkelerde de, DDY girişlerinin üçte ikisi hizmet sektörüne akıyor.

Dünya DDY girişleri

2012 yılı: En çok DDY girişi alan ülkeler

Dünya DDY çıkışları

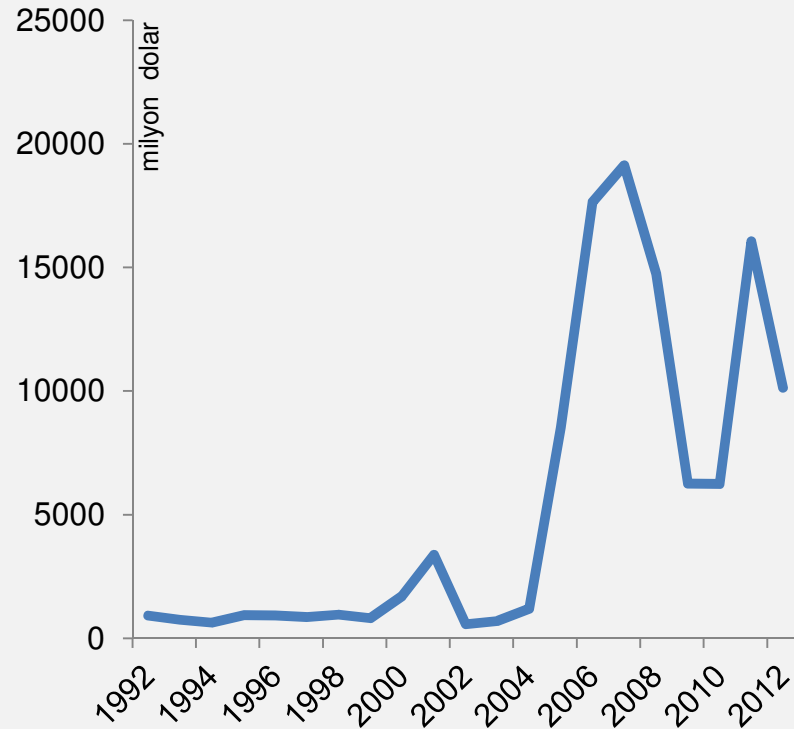
2012 yılı: En çok DDY yapan ülkeler

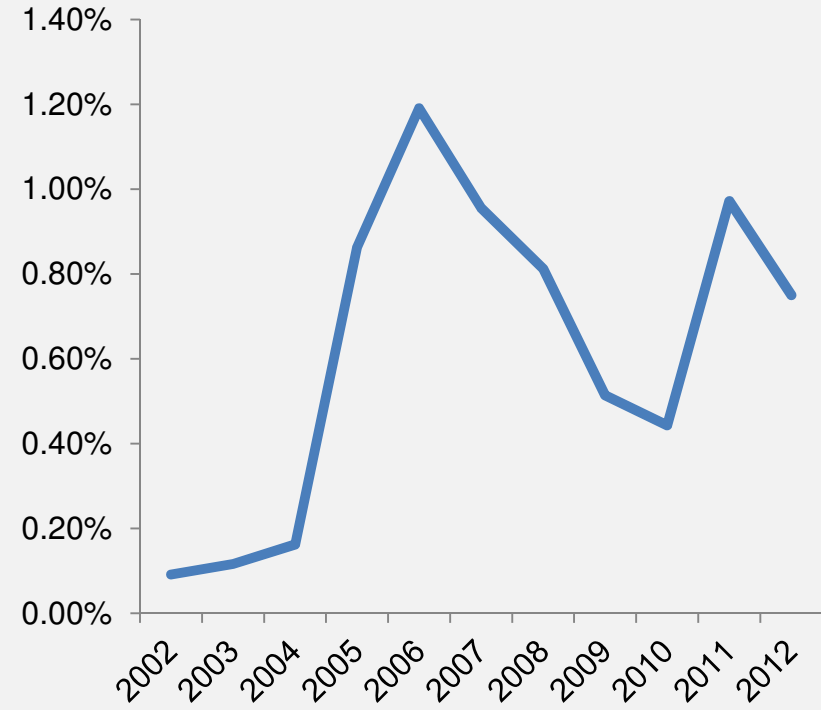
DDY: TÜRKİYE EĞİLİMLERİ

Türkiye'ye DDY girişleri

2002'den sonra bir eşik atlandı ancak sonrası gelmedi

- Türkiye'ye DDY girişleri, 1990'lı yıllarda 1 milyar doların üstüne çıkamazken...
- ... özellikle 2004 yılından itibaren bir yükseliş trendine girdi; tarihi rekorlar kırıldı.
- Ancak kriz sonrasında artış ortadan kalktı.

- Aynı sıçrama ve sonrasındaki yavaşlama dünya toplam DDY girişlerine oransal olarak da kendisini gösteriyor.

Türkiye'ye DDY girişleri

Birim GSYH başına DYY girişi (2012)

	DDY Girişleri (milyar dolar)	GSYH (milyar dolar)	Bin dolarlık GSYH başına çekilen DDY
Türkiye	789,2	12,4	15,7
Çin	8.358,3	253,4	29,4

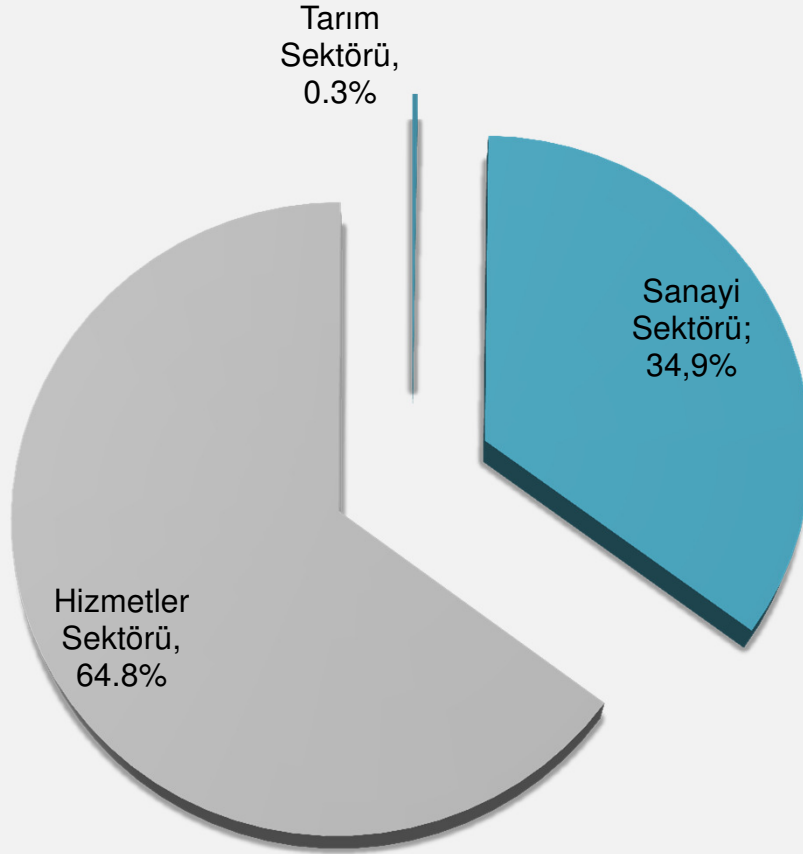
Türkiye nereden DDY çekiyor? (2002-2012)

Sıra	Yatırım Yapan Ülke	Toplam Yatırım Tutarı (milyar dolar)
1	Hollanda	16.739
2	Avusturya	8.586
3	ABD	8.529
4	Belçika	7.320
5	Yunanistan	6.659
6	Lüksemburg	6.614
7	İngiltere	6.610
8	Fransa	6.113
9	Almanya	5.551
10	İspanya	4.319
11	Birleşik Arap Emirlikleri	3.756
Toplam		80.796

- 2002-2012 yılları arasında Türkiye'ye giren 101 milyar dolar seviyesindeki DDY girişinin, 81 milyar doları 11 ülke üzerinden geldi.
- Hollanda ve Lüksemburg hem kaynak hem aracı ülke oldu.

Türkiye'ye DDY girişleri

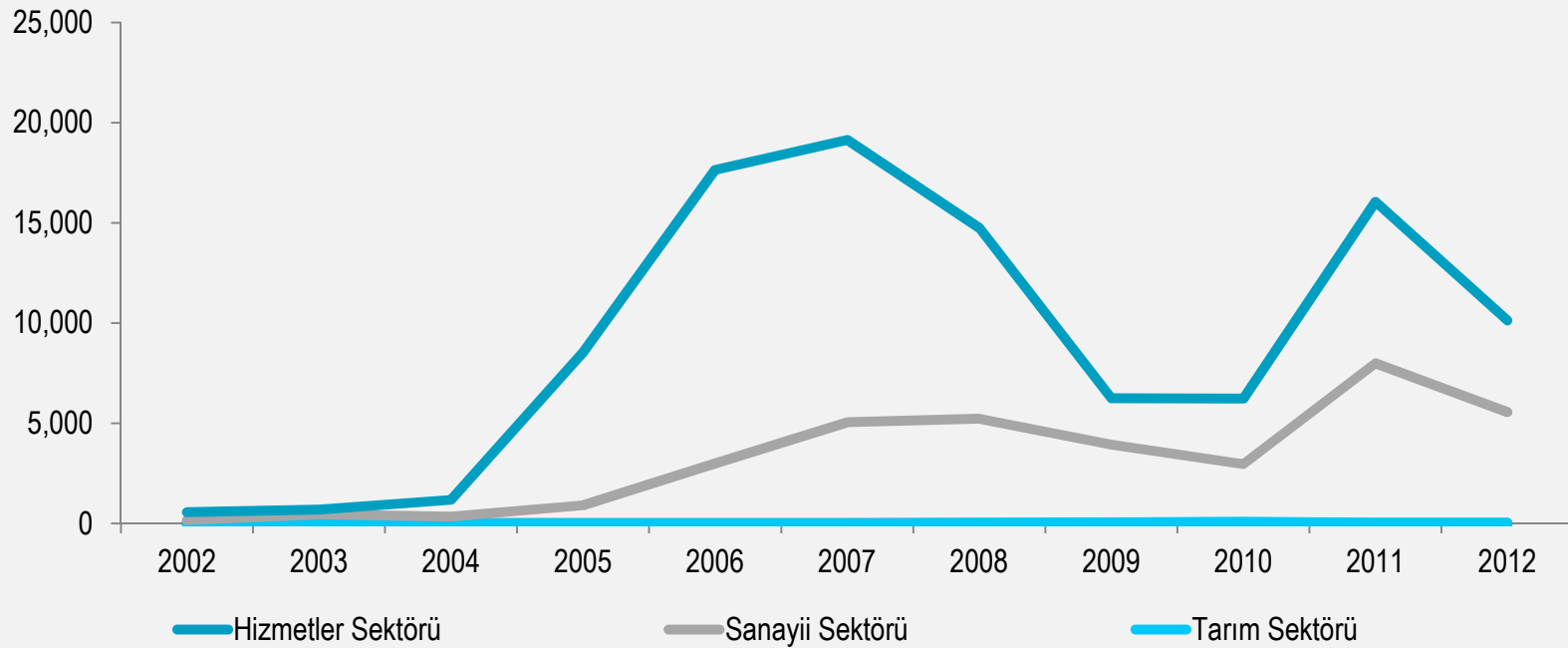
Sektörel dağılım

- Aslan payını hizmet sektörü alıyor.
  - dünya eğilimlerine paralel,
  - özelleştirmeler, banka satışları, perakende sektörü girişleri
  - sanayi girişleri artmalı.
- Tarım yok denecek kadar az: potansiyel yüksek.

Türkiye'ye DDY girişleri

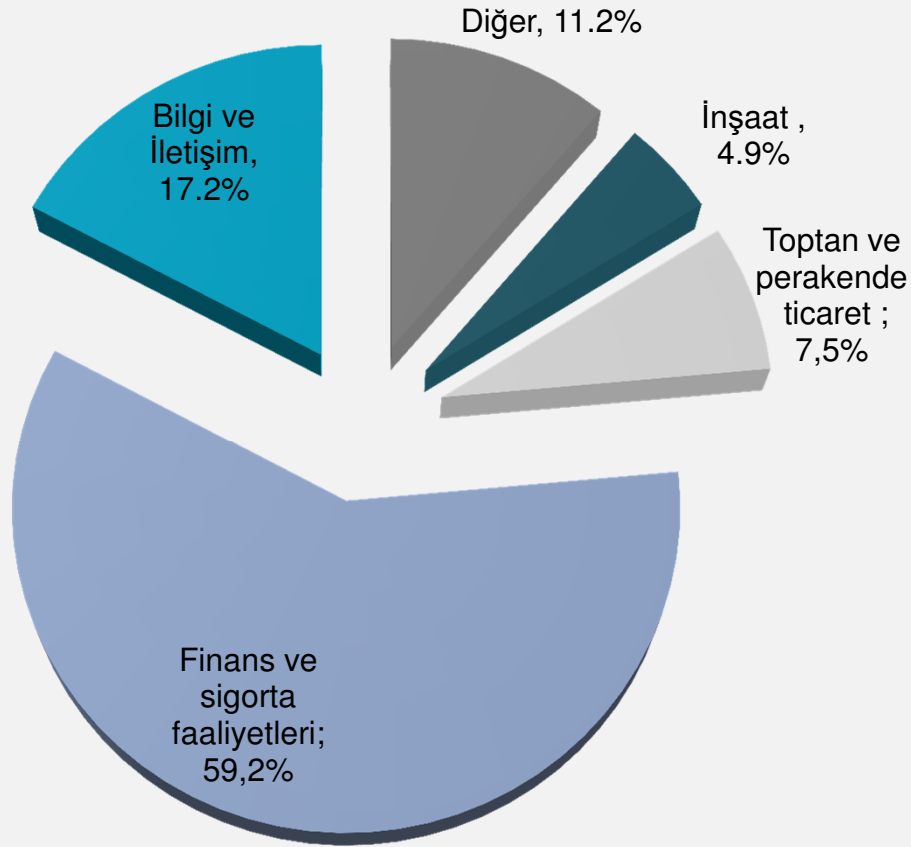
Sektörel eğilimler

- Hizmet Sektörü, global finansal krizden en çok etkilenen sektör oldu.
- Sanayi Sektörü, krize rağmen kriz öncesi rakamları geride bıraktı.
- Tarım Sektörü, yok denecek kadar az bir DDY çekmektedir. Bu aynı zamanda büyük bir potansiyel olarak değerlendirilebilir.

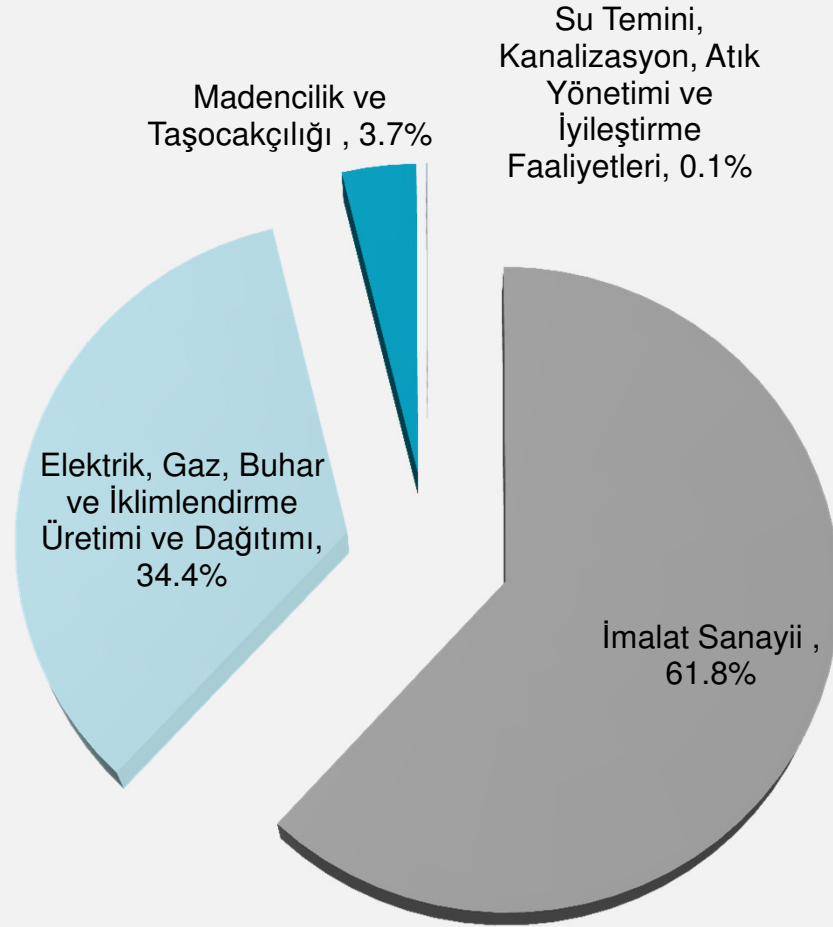

Hizmet sektörü girişlerinde finans ve iletişim ağırlıkta...

- Son 11 yılda hizmet sektörü içerisinde Finans ve Sigorta Faaliyetleri yüzde 59,2 oranla en önemli DDY girişini sağladı.

...Sanayide ise imalat (2002-2012)

TÜRKİYE VE DDY: BİR ARA ÖZET

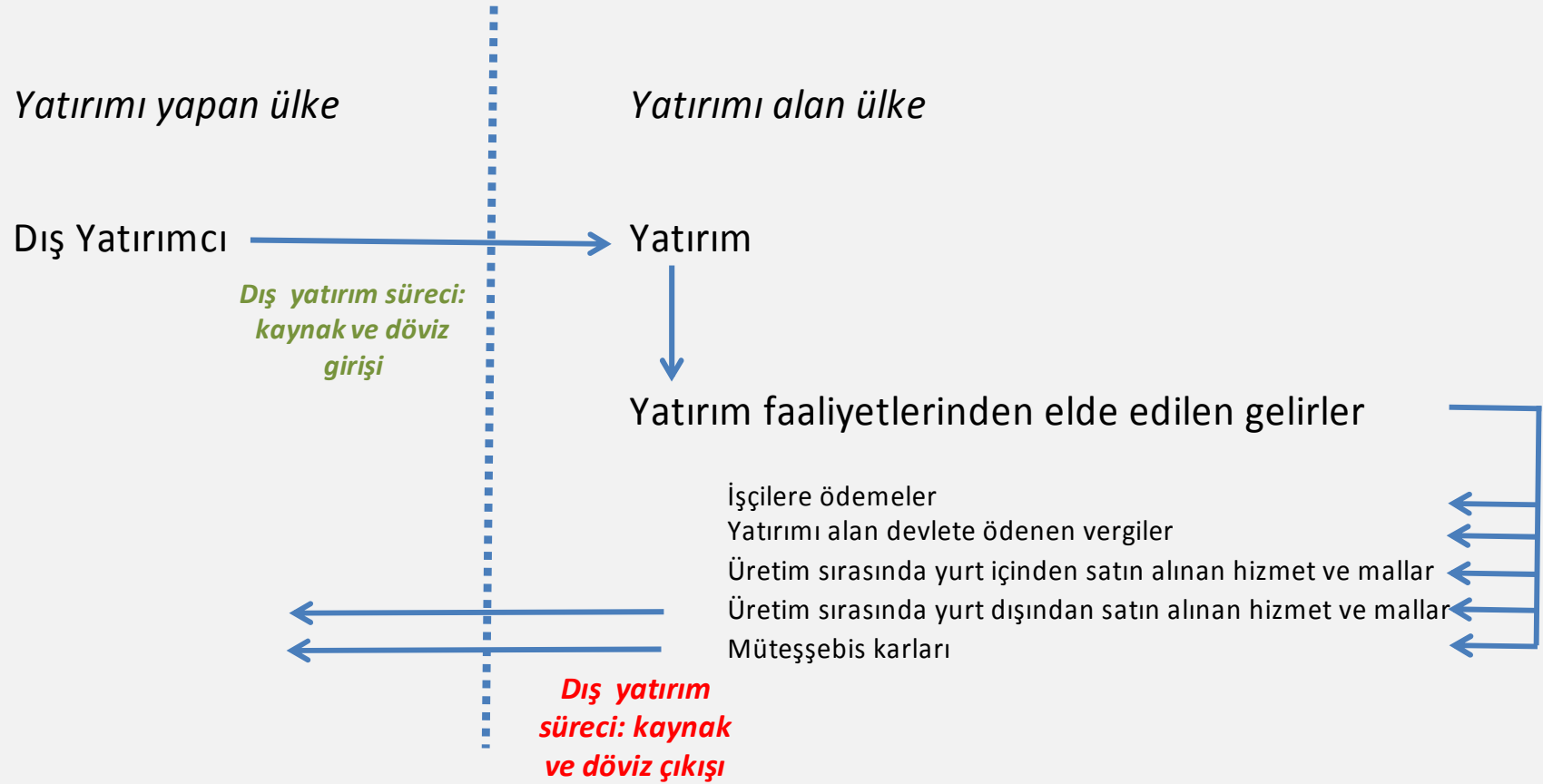
Türkiye ve DDY

Özet

- Türkiye uzun yıllar ihmal edilebilir seviyede DDY çektikten sonra, son 11 yılda hatırı sayılır miktarda DDY çekmeyi başardı.
- Son yıllarda krizin de etkisiyle DDY girişleri nisbeten yavaşladı.
- Türkiye'nin dünya DDY girişlerinden aldığı pay, Türk ekonomisinin dünya GSYH'si içindeki payından fazla.
- Ancak, yine de Türkiye'nin potansiyeli daha yüksek DDY çekmesine müsait:
  - Büyük iç pazarı
  - Lokasyonu; nüfusça/gelirce zengin veya büyüyen pazarlara yakınlığı:
    - Avrupa
    - Rusya
    - Ortadoğu
    - Asya
    - Afrika
  - Beceri sahibi insan kaynağı
  - Verimliliğe oranla ucuz ücretler
  - Connectivity: çevre ülkelerle bağları
    - Din
    - Dil
    - Kültür
    - Diaspora

TÜRKİYE VE DDY: AKILLI DDY POLİTİKALARINA DOĞRU

Kaynak giriş ve çıkış süreci

Ülkeler neden ve nasıl DDY çekiyor

Tasarruf: Düşük
Teknoloji: Yüksek
Özel Sermaye Birikimi: Yüksek
Döviz Rezervleri: Yüksek

Örn: ABD, Avrupa Ülkeleri
1990 ve 2000'ler

DDY Çekebilme Nedenleri:

- Kalifiye insan gücü
- Büyük iç pazar
- Ülke içinde üretimi zorunlu kılan korumacılık politikaları
- Connectivity
- Vergi ve düzenleme avantajları

DDY Çekme İsteğinin Sebebi:

- Kaliteli istihdam sağlama
- İlave sermaye birikimi sağlama
- İlave bilgi transferi sağlama
- İlave teknoloji transferi sağlama

Tasarruf: Orta-Yüksek
Teknoloji: Yüksek
Özel Sermaye Birikimi: Yüksek
Döviz Rezervleri: Yüksek

Örn: Singapur 2000'ler

DDY Çekebilme Nedenleri:

- Kalifiye insan gücü
- Büyük iç pazar/büyük pazarlara erişim
- Ülke içinde üretimi zorunlu kılan korumacılık politikaları
- Connectivity

DDY Çekme İsteğinin Sebebi:

- İlave bilgi transferi sağlama
- İlave teknoloji transferi sağlama

Tasarruf: Orta
Teknoloji: Orta
Özel Sermaye Birikimi: Orta
Döviz Rezervleri: Düşük-Orta

Örn: Doğu Avrupa, Türkiye
ve Çin 2000'ler

DDY Çekebilme Nedenleri:

- Ucuz işçilik
- Kalifiye insan gücü
- Büyük iç pazar
- Önemli dış pazarlara yakınlık
- Vergi ve düzenleme avantajları

DDY Çekme İsteğinin Sebebi:

- Standart teknolojilere erişim
- İlave sermaye birikimi sağlama
- Sanayi ve hizmet sektörünün geliştirme
- Döviz birikimi isteği
- İstihdamı artırma

Tasarruf: Düşük-Orta
Teknoloji: Düşük
Özel Sermaye Birikimi: Düşük
Döviz Rezervleri: Düşük

Örn: Doğu Avrupa 1990'lar

DDY Çekebilme Nedenleri:

- Ucuz işçilik
- Önemli dış pazarlara yakınlık
- Kalifiye insan gücü

DDY Çekme İsteğinin Sebebi:

- Yeni teknoloji sağlama
- İlave sermaye birikimi ile sanayileşme arzusu
- Döviz birikimi isteği
- İstihdamı artırma

Tasarruf: Düşük
Teknoloji: Düşük
Özel Sermaye Birikimi: Düşük
Döviz Rezervleri: Düşük

Örn: Afrika 2000'ler,
Singapur 1960'lar

DDY Çekebilme Nedenleri:

- Ucuz işçilik
- Büyük iç pazar

DDY Çekme İsteğinin Sebebi:

- Yerli tasarrufların yetersiz kalması sebebiyle istihdamı artırmak
- Döviz birikimi isteği

Nasıl bir DDY ve DDY Politikası?

- DDY alıcı ülke açısından bir yükümlülüktür; başta kaynak girişli sonradan kaynak çıkışı sağlar. Alıcı ülkenin DDY'dan beklediği faydaları tanımlaması ve azami fayda sağlanması gerekir.
- Her DDY iyi olabilir; ama bazıları daha iyidir; Türkiye'nin kaliteli DDY'yi çekmesi gerekiyor.
  - Günün sonunda DDY alıcı ülkeye ait değildir.
    - İstihdam sağlar
    - Kar üretip geri götürmek ister
  - Tamamen iç pazara odaklı DDY sonuçta kar tranferi yaparak cari dengeyi kötüleştirir; orta uzun vadede döviz dengelerine zarar verebilir.
  - Düşük katma değerli DDY Türkiye'de istihdamı artırsa da daha çok düşük ücretli, beceri seviyesi düşük istihdama destek olabilir.

➔ Akıllı DDY politikalarının tasarlanması ve uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

- Yanlış: DDY Politikası 1.0 / Gelsin de kim olursa olsun.
- Doğru: DDY Politikası 2.0 / "Akıllı" DDY politikaları
  - İhracat ağırlıklı: döviz dengelerine olumlu etki yapabilen,
  - "Kalıcı": karını geri transfer eğilimi düşük olan,
  - Katma değeri yüksek / AR-GE yoğun: daha kaliteli istihdam etkisi üreten,
  - Pozitif dışsallık üretebilen,
  - Tedarik zincirine yerli üreticileri katan.
- Doğru: Etki Değerlendirmeleri yapılmalı (ex-ante ve ex-post): Şu ana kadarki DDY girişlerinin fayda ve maliyetleri.

**TÜRKİYE NASIL DAHA ÇOK
YATIRIM ÇEKEBİLİR?**

Daha iyiye yolculuđa mevcut durumun samimi analiziyle başla

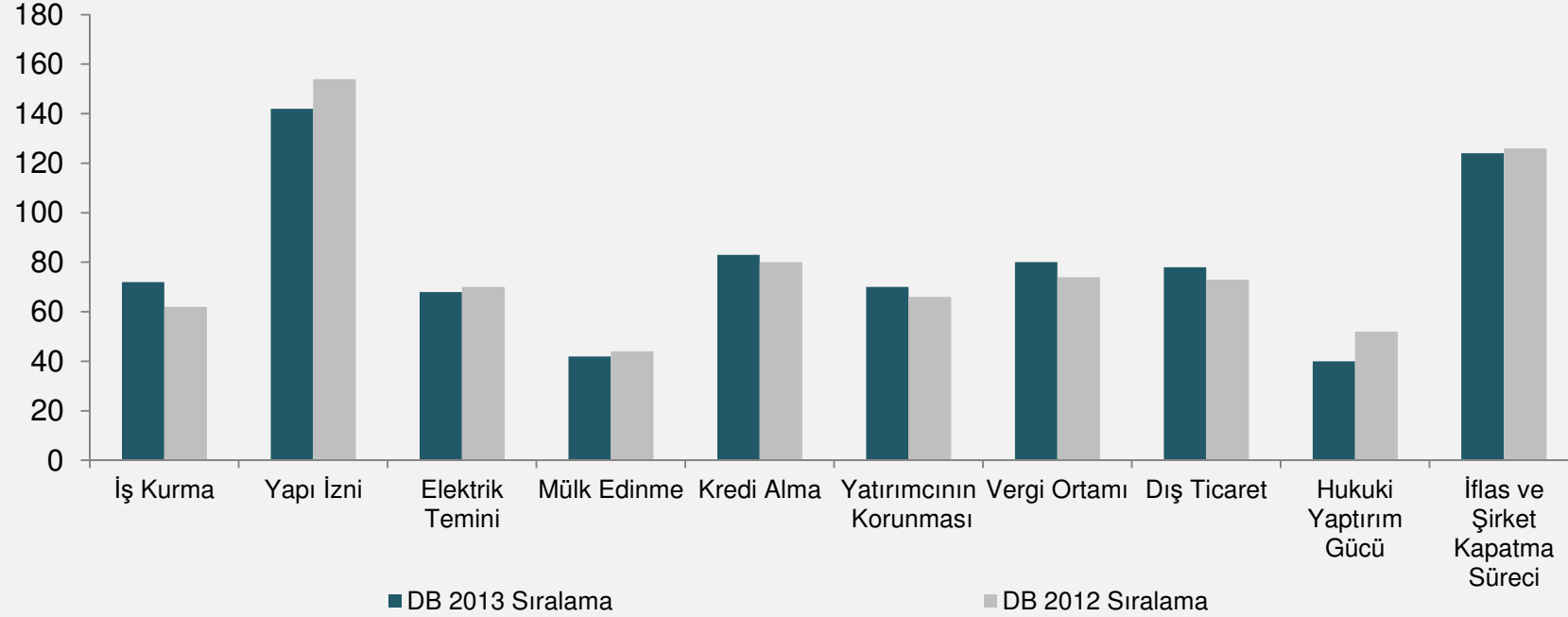
Az eleştiri almak için kendini eleştir ve bunu sistematik hale getir.

Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi ne söylüyor?

Sıra	Ülke
1	Singapur
2	Hong Kong SAR, Çin
3	Yeni Zelanda
4	ABD
5	Danimarka
6	Norveç
7	İngiltere
8	Güney Kore
9	Gürcistan
10	Avustralya
67	Azerbaycan
68	Dominik
69	Trinidad ve Tobago
70	Kırgız Cumhuriyeti
71	Türkiye
72	Romanya
73	İtalya
183	Kongo
184	Çat
185	Afrika Cumhuriyeti

- Türkiye iş yapmanın zor olduğu bir ülke görünümünde; ölçüm hataları olabilir. Ancak temel mesaj bu.
- 2023'de dünyanın en büyük 10 ekonomisi içine girilmesi için, şimdiden dünyada iş yapmanın en kolay olduğu 10 ülke arasında girilmesi gerekiyor.

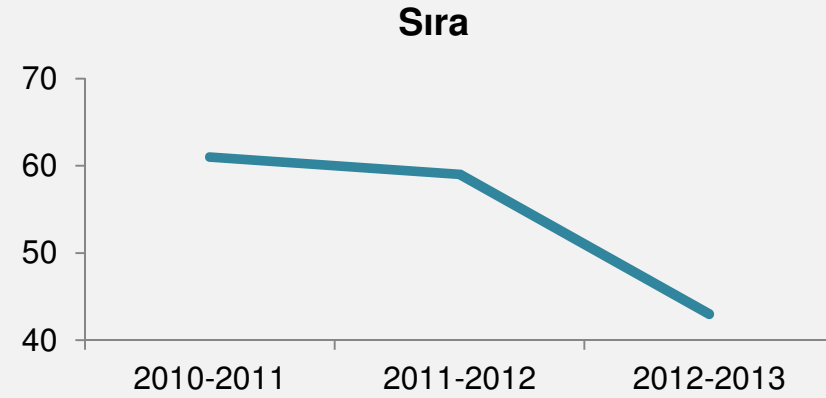
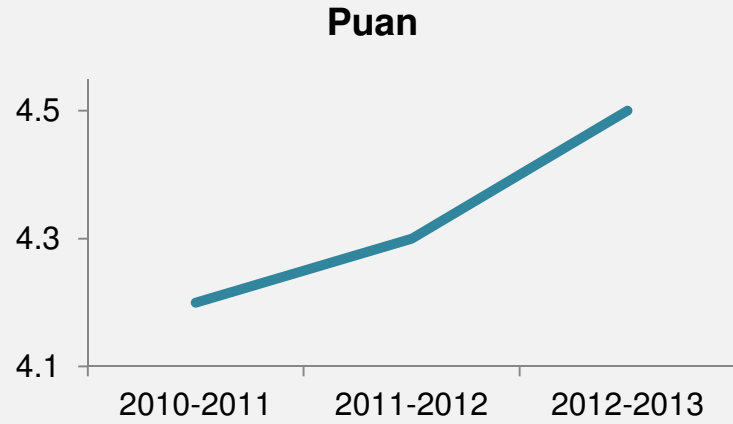
Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi ne söylüyor?

- Türkiye bazı alanlarda orta sıralarda, bazı alanlarda ise çok gerilerde yer alıyor.
- İş yapma ortamının düzeltilmesi için şirket kapatma ve yapı izinleri gibi Türkiye'nin çok zayıf olduğu alanlarda hızlı iyileşmeler sağlanabilir.
- Türkiye'nin ortalarda yer aldığı enerji alt yapısına ve bankacılık sektörüne erişim ve vergi ortamı, dış ticaret gibi alanlarda daha çok gayret gerekiyor. Zira, bu alanlarda diğer ülkeler de mesafe kat etmektedir.

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

	PUAN	SIRA/144
GCI 2012-2013	4,5	43
GCI 2011-2012 (142 ülke içinden)	4,3	59
GCI 2010-2011 (139 ülke içinden)	4,2	61

İyi haber:

- Türkiye rekabetçilikte iş yapma kolaylığına oranla daha ileri sırada yer alıyor.
- Son yıllarda Türkiye'nin rekabetçilik gücü artıyor; sıralamada yükseliyor.

Kötü haber:

- Türkiye hala 43. sırada yer alıyor.

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

	Puan	Sıra/144
GCI 2012-2013	4,5	43
GCI 2011-2012 (142 ülke içinden)	4,3	59
GCI 2010-2011 (139 ülke içinden)	4,2	61
Temeller (36,2%)	4,8	57
Kurumlar	4,0	64
Altyapı	4,4	51
Makroekonomik Durum	4,9	55
Sağlık ve Temel Eğitim	5,8	63
Verimliliği Artıran Faktörler (50,0%)	4,4	42
Eğitim ve Öğrenim	4,1	74
Mal Piyasası Verimliliği	4,6	38
Emek Piyasası Verimliliği	3,8	124
Finansal Piyasa Gelişmişliği	4,5	44
Teknolojiye Hazır Olma	4,3	53
Piyasa Büyüklüğü	5,3	15
Yenilikçilik ve Karmaşıklık Faktörleri (13,8%)	3,8	50
İş Dünyasının Gelişmişliği	4,3	47
Yenilikçilik	3,3	55

- Temellerde gerilerdeyiz.
- Yenilikçilikte gerilerdeyiz.
- Verimliliği artırıcı faktörlerde de olmamız gereken yerde değiliz.
- 2023'de dünyanın en büyük 10 ekonomisi içine girilmesi için şimdiden rekabetçi gücü en yüksek 10 ülke arasında girilmesi gerekiyor.

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

İş Yapmada En Problemlili Faktörler	%
Finansmana Erişim	14,1
Vergi Oranları	13,2
İşgücü Eğitim Yetersizliği	11,9
Bürokrasi	10,3
Kambiyo Düzenlemeleri	10,0
Vergi Düzenlemeleri	8,3
Altyapı Yetersizliği	8,2
Kısıtlayıcı İş Gücü Düzenlemeleri	5,5
Yenilikçilik İçin Kapasite Yetersizliği	5,4
Siyasi İstikrarsızlık	5,4
Enflasyon	3,4
İş Ahlakında Zayıflık	2,2
Yolsuzluk	1,0
Zayıf Halk Sağlığı	0,6
Suç ve Hırsızlık	0,3
Hükümet İstikrarı/Askeri Darbe	0,2

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

Türkiye'nin En Zayıf Olduğu Yönler		
GCI 2012-2013	Puan	Sıra
Kurumlar		
Terörizmin İş Maliyeti	4,2	130
Organize Suç	4,6	102
Makro Ekonomik Durum		
Milli Tasarrufun GSYH'ya Oranı	12,5	115
Yüksek Eğitim ve Talim		
Matematik ve Bilim Eğitiminin Kalitesi	3,5	100
Mal Piyasası Etkinliği		
Vergilemenin Etkisi ve Boyutu	3,0	117
Yabancı Mülkiyetin Yaygınlığı	4,2	101
İthalatın GSYH'ya Oranı	33,5	105
İş Gücü Piyasası Etkinliği		
İşçi-İşveren İlişkilerindeki Dayanışma	4,0	104
Gereğinden Fazla Çalışmanın Maliyeti	30,0	125
İş Gücündeki Kadınlar, Erkeklerle Oranı	0,4	131

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

Türkiye'nin En Zayıf Olduğu Yönler		
GCI 2012-2013	Puan	Sıra
Kurumlar		
Terörizmin İş Maliyeti	4,2	130
Organize Suç	4,6	102
Fikri Mülkiyetin Korunması	3,3	86
Yargı Bağımsızlığı	3,5	83
Hükümet Düzenlemeleri Yükü	3,3	80
Polis Hizmetlerinin Güvenilirliği	4,0	81
Kurumsal Kuralların Etkinliği	4,2	96
Azınlık Hak Sahiplerinin Korunması	4,2	73
Altyapı		
Elektrik Arzı Kalitesi	4,6	77
Cep Telefonu Üyelik Oranı/100 Nüfus	88,7	98
Makro Ekonomik Durum		
Milli Tasarrufun GSYH'ya Oranı	12,5	115
Enflasyon, Yıllık % Değişim	6,5	93
Yüksek Eğitim ve Talim		
Ortaöğretim Kayıt, Brüt %	77,6	93
Eğitim Sisteminin Kalitesi	3,5	82
Matematik ve Bilim Eğitiminin Kalitesi	3,5	100
Yönetim okullarının Kalitesi	3,8	97
Araştırma ve Eğitim Hizmetlerinin Uygunluğu	4,0	77

GCI (Global Competitiveness Index) ne söylüyor?

Türkiye'nin En Zayıf Olduğu Yönler		
GCI 2012-2013	Puan	Sıra
Mal Piyasası Etkinliği		
Vergilemenin Etkisi ve Boyutu	3,0	117
Yabancı Mülkiyetin Yaygınlığı	4,2	101
Toplam Vergi Oranı, % Kar	41,1	81
Ticaret Bariyerlerinin Yaygınlığı	4,0	98
Gümrük Prosedürlerinin Yükü	3,6	96
Alıcının Kapsamlılığı	3,3	84
İthalatın GSYH'ya Oranı	33,5	105
İş Gücü Piyasası Etkinliği		
İşçi-İşveren İlişkilerindeki Dayanışma	4,0	104
Gereğinden Fazla Çalışmanın Maliyeti	30,0	125
Beyin Göçü	3,4	75
Finansal Piyasaların Gelişimi		
Risk Sermayesi Bulunulurluğu	2,5	73
Yasal Haklar, Endeksi, 0-10 (en iyi)	4,0	99
Teknolojiye Hazır Olma		
Mobil Geniş Bant Üyeliği/100 Nüfus	8,8	73
İş Karmaşıklığı		
Rekabet Avantajının Doğası	3,2	86
Yetki Devretme İsteği	3,3	97
Yenilikçilik		
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	3,4	88
Ar-Ge'de Üniversite-Sanayi İşbirliği	3,6	70

Lojistik Başarı Endeksi'nde (LPI) nerede? (2012)

Sıra	Ülke	Puan
1	Singapur	4,13
2	Hong Kong, Çin	4,12
3	Finlandiya	4,05
4	Almanya	4,03
5	Hollanda	4,02
6	Danimarka	4,02
7	Belçika	3,98
8	Japonya	3,93
9	ABD	3,93
10	İngiltere	3,90
23	Güney Afrika	3,67
24	İtalya	3,67
25	İrlanda	3,52
26	Çin	3,52
27	Türkiye	3,51
28	Portekiz	3,50
29	Malezya	3,49
30	Polonya	3,43
31	Yeni Zelanda	3,42
69	Yunanistan	2,83
95	Rusya Fedarasyonu	2,58
155	Burundi	1,61

Lojistik Başarı Endeksi'nde (LPI) nerede?

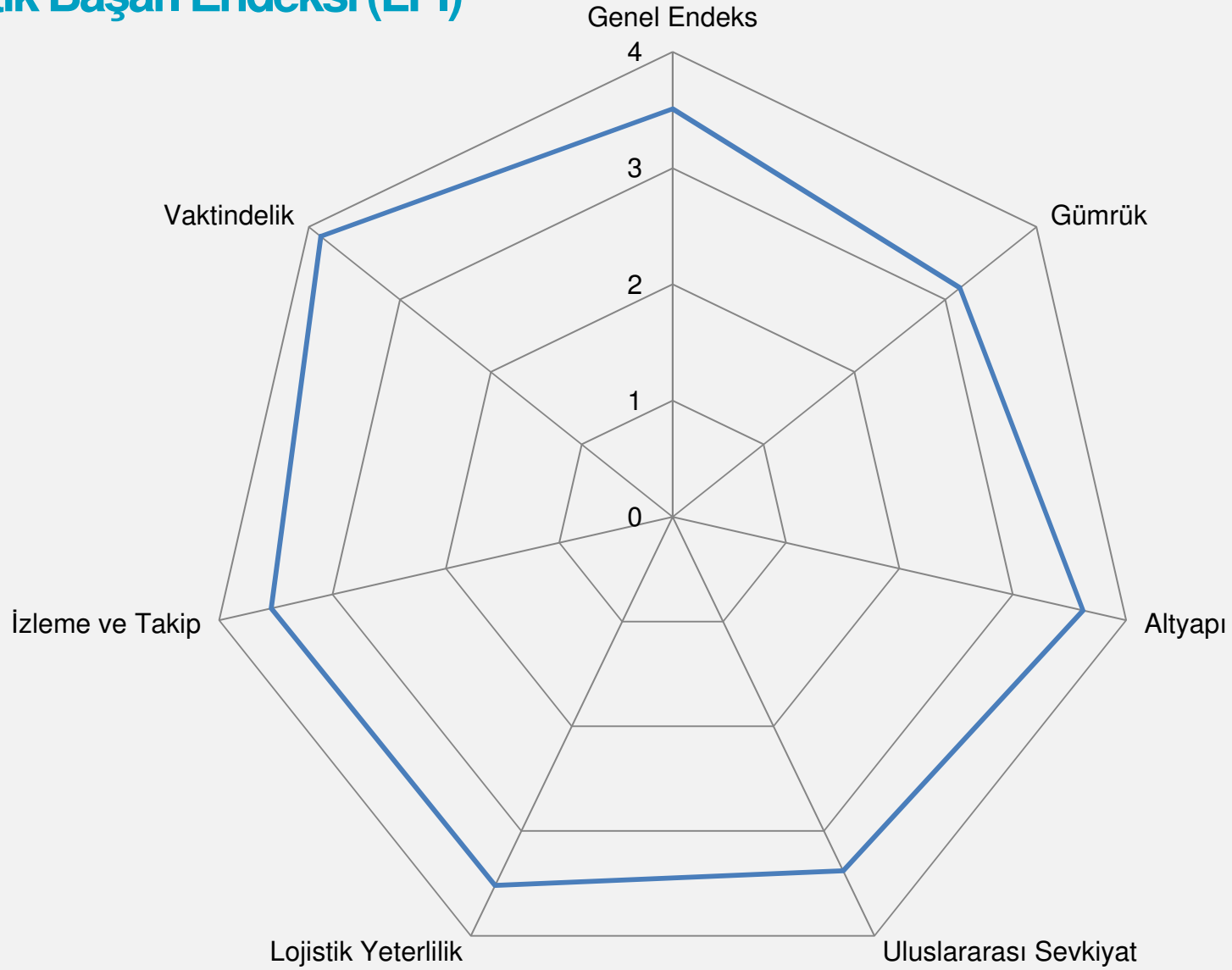
- Lokasyon avantajı lojistik altyapı ve operasyon kalitesiyle anlam kazanıyor.
- Bu sunumda kullanılan diğer sıralamalara göre Türkiye lojistik alanında daha iyi durumda.
- Ancak geliştirmesi gereken alanlar var.
- Türkiye'nin sıralamada yükselme potansiyeli yüksek.

Türkiye

Lojistik Başarı Endeksi'nde (LPI) nerede? (2012)

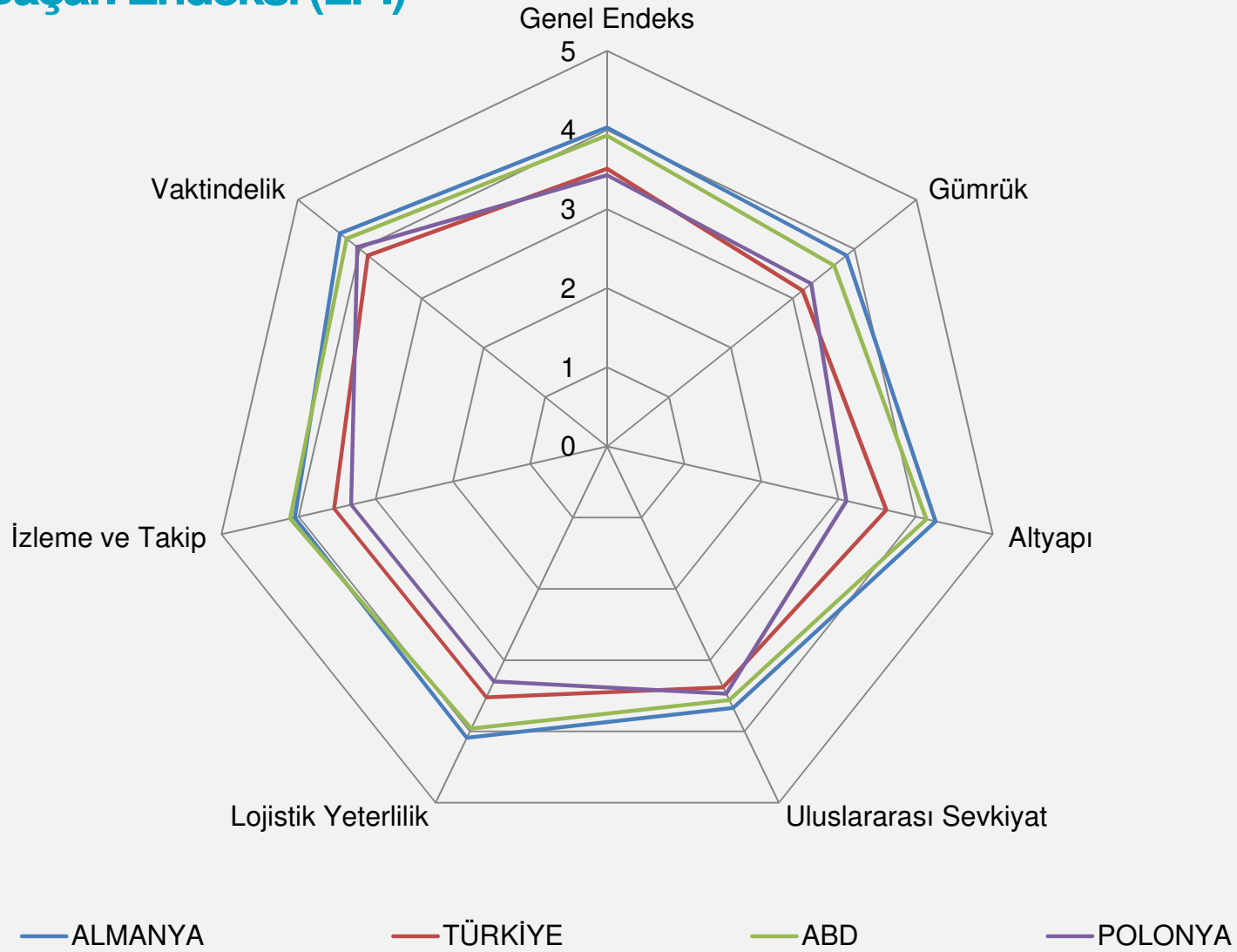
	TÜRKİYE	POLONYA	ABD	ALMANYA
Genel Endeks	3,51	3,43	3,93	4,03
Gümrük	3,16	3,30	3,67	3,87
Altyapı	3,62	3,10	4,14	4,26
Uluslararası Sevkiyat	3,38	3,47	3,56	3,67
Lojistik Yeterlilik	3,52	3,30	3,96	4,09
İzleme ve Takip	3,54	3,32	4,11	4,05
Vaktindelik	3,87	4,04	4,21	4,32

Lojistik Başarı Endeksi (LPI)

Türkiye

Lojistik Başarı Endeksi (LPI)

Teşekkürler.

Prof. Dr. Murat YÜLEK
İstanbul Ticaret Üniversitesi

İzmir İktisat Kongresi
2. Oturum Türkiye Yatırım Zirvesi
30 Ekim 2013
